

Foregående, Sjælland og Sjællands Stift

1. Kiøbenhavns Amt.

Kjøbenhavns Amt strækker sig fire Mile i Længde og Brede. Dette Amt grændser til Øresunds Vande paa den østlige Side, men til Hirschholms og Frideriksborgs Amter paa den nordlige Side, og til Roskilde-Amt paa den vestlige og søndre Side. Hartkornet paa Kjøbenhavns Amt er 6715 Tdr. og 1 Skpp. Dette Amt deles i tre Herreder, nemlig: 1) Sokkelunds-, 2) Smørums- og 3) Ølstykkeherred. Disse tre Herreder have et samlet Birk, hvis Birketing holdes i Ballerup Under dette Amt ligger ogsaa de to Øer, Amager og Saltholm; hvorhos maae tillige merkes, at de to Byer, Taarnbye og Maglebye paa Amager have deres egen Ret, og hver af disse to Byer har sit Ting for sig selv. Dette Amt er et frugtbart Kornland. Blant de adskillige ferske Søer, som findes i dette Amt, saasom St. Jørgens Søe, Peblinge-Søe, sorte Dam (hvilke ligge kun et Flinteskud fra Kjøbenhavns Glacier,) er Æmderup-Søe den betydeligste og nyttigste; thi den giver Kjøbenhavns Indvaanere det Meeste ferske Vand, som igiennem Vandrender, der ligge nogle Alen dybt ned i Jorden, ledes ind i Gaardene til Vandposter. Men Fure-Søe eller Frideriksdahls Søe er den største, og tillige meget fiskeriig paa alle Slags Fiske, især paa store velsmagende Aal. Denne Søe har sit Udløb igiennem Lyngbye-Aae, og driver 10 Mølleværker, nemlig: Frideriksdahls Kornmølle; Valkemøllen i Lyngbye; Nagelsmedmøllen i Lyngbye; Folevadsmølle med to Messinghamre; Bredemølle med to Kobberhamre, to Messinghamre, et Messingtraadværk og en Brændeovn; Øreholmsværk med Høeleer og Skiæreknive; Nyemølle med Kobberhamre og Smidde; Kongens Valkemølle; Isenkræmmerlaugets

Mølle, hvor der giøres File, Skruer og andet Jernarbeide; Papirmøllen, som tillige har en Sigtemølle. Det kongelige Fiskerie i Kiøbenhavns Amt bestaaer af 20 ferske Søer og 7 Fiskedamme. Bønderne i dette Amt ere mestendeels velhavende fremfor andre, fordi de ligge Kiøbenhavn saa nær, og kan giøre alting i Penge, baade Smaat og Stort, ved at udsælge baade paa Stadens Torve hver Dag, saa og til de nærliggende Lyststeder. De beste Skove paa Kiøbenhavns Amt ere ved Farum, Frideriksdahl, Søllerød og Jægersborg med den store kongelige Dyrehauge. Paa den nordre Side af dette Amt ligge adskillige lystige Herresæder og Sommergaarde med deilige Hauger, som tilhøre adskillige Familier i Kiøbenhavn, hvilke boe her, saa længe Sommeren vedvarer. Udi dette Amt ligger ikkun een eneste Kiøbstæd, som er Rigets Hovedstad, nemlig:

Kiøbenhavn, Lat. Hafnia, Hovedstaden for Kongeriget Danmark, og de danske Kongers Residenzstad. Stadens Polihøide eller Brede er 55 Grader, 40 Minuter, 59 Sekunder. Staden ligger paa Siøllands østre Side ved Strandkanten af Østersøen, og fem Mile fra Øresund. Den har faaet sit Navn af sin anseelige Brede og rummelige Skibshavn, som i sig selv af Naturen er et smalt og dybt Sund imellem Siølland og Amager, og agtes af alle Søefarende at være en af de største og sikkerste Havne for Kiøbmænds Skibe i hele Østersøen. En stor Deel af Staden omringes af Havet; og paa Landsiden, strax uden for Fæstningens Glacier, ligger en fersk Søe, der er over 300 Alen bred, hvorfra Staden har sit meeste ferske Vand, som ved Vandrender, liggende nogle Alen under Jorden, ledes ind i Husene og Gaardene til Vandposter. Staden falder udvendig prægtig i Øinene formedelst dens høie og smukke Taarne, det kongelige Residenzslot, og andre høie Bygninger, som sees over Stadens Volde. Staden er nu, især efter Ildebranden i Octobr. 1728, meget regulair opbyggt, og ziret med smukke og prægtige Bygninger efter den nyeste Bygningsmaade. Gaderne ere tilstrækkelig brede, undtagen nogle faa Gader i det gamle Kiøbenhavn, hvor Husene bleve staaende i ommeldte store Ildebrand; men i nye Kiøbenhavn og Kristianshavn ere alle Gader lige efter en Snor anlagte. Gadernes nye Oplægning fra Aar 1764 med en fastere Steenbroe til idelig Kiørsel, samt de med Fliser anlagde brede Trottoirs eller Fortoge langs med Husene, give en smuk Anseelse i de store Gader.

Staden er omgivet med skønne Fæstningsværker af 25 Bolværker. Den Deel af Fæstningsvolden, som omgiver den kongelige Orlogsflode, er anlagt med største Bekostning af Kong Kristian den Femte i Søen til alles Forundring. Ved Indløbet af Havnen ved Toldboden er et Kastel, Friderikshavn kaldet, bestaaende af fem Bolværker. Dette Kastel har en Port ind til Staden, hvilken Port kaldes Siælland, og en Port ud til Marken, som kaldes Norge. Bemeldte Kastel, tilligemed det paa Nyeholm anlagde Batterie, beskytter Indgangen til Havnen. Staden er rigelig forsynet med ferskt Vand, som deels kommer fra Peblinge- og St. Jørgens Søer, hvilke ligge strax uden for Byen, deels og tre Fierdingvei fra Byen, nemlig fra Æmderups Søe. Man har derfor to Slags ferskt Vand, baade Pompevand, som ledes igiennem Vandrender fra de bemeldte ferske Søer tæt uden for Porten, saa og Springvand, som fra Emderups Søe ledes ligeledes ved Render under Jorden og Voldene ind i Gaderne, og fra Gaderne ind i hver Mands Gaard, hvor det pompes op af Vandposter. Staden har et Universitet, stiftet Aar 1475 af Kong Kristian den Første; dernæst et Malerakademie, stiftet af Kong Friderik den Femte Aar 1751; et kongeligt Videnskabers Sælskab; et kongeligt Landhuusholdnings Sælskab; adskillige milde Stiftelser, saasom: Veisenhuset, Frideriks Hospital, det almindelige Hospital, Vartovs Hospital, Søe-Kvæsthuset, Kristians Pleiehuus, Opfostringshuset; den Lorkiske Stiftelse for Pigeboørns Opfostring paa Kristianshavn; den Holkiske Stiftelse for en ugentlig Fattiges Syge- og Spiisnings Kasse, som bestaaer af lutter frivillige Gaver, der indsendes fra ubekjendte godgjørende Givere, for hvis Annammelse og Uddelelse gøres Publikum offentligt Regnskab i Adressekontoirets ugentlige Efterretninger. Staden har en Gouverneur over Fæstningen og en Kommendant over Guarnisonen; en Overpræsident med Borgemestere og Raadmænd; en Stadshauptmand over Borgerskabet; 26 Rodemestere; en Politimester med 15 Qvateerkommissarier og 15 Qvarteerbetientere; en Brandmajor. De høie Kollegier ere: Det geheime Statsraad; Finanzkollegiet; Rentekammeret, det Vestindiske-guineiske Rente- og General-Toldkammer; et Oekonomie- og Kommerzkollegium; et Admiralitets- og Kommissariatskollegium; et Generalitets- og Kommissariatskollegium; en Ober-Skattedirektion; General-Postamt; en Høieste Ren en Raadstue, en Hof- og

Stadsret, hvorunder alle baade geistlige og verdslige Jurisdiktioner henhører; samt en Inquisitionskommission, og den lille Gieldskommission; en Søeret; en Brand- og Vandkommission; en Havnekommission; en kongelig Banque; et asiatisk Kompagnie; en almindelig Handelsdirektion; et guineisk Kompagnie; en grønlandsk Hvalfiskehandel.

Staden, tilligemed Kristianshavn indberegnet, inddeles i 12 Qvarterer, og Borgerskabet i 12 Borgerkompagnier med Over- og Underofficerer. Besætningen i Staden bestaaer af den kongelige Livvagt til Hest, Livvagten til Fods, Artilleriekorpset, og endnu 7 Infanteneregimenter, nemlig: det danske Livregiment, det norske Livregiment, Kongens Regiment, Kronprinzens Regiment, det oldenborgske Regiment, det holsteenske Regiment, samt et Regiment i Kastellet. Matroserne, tilligemed Holmens faste Stok af Tømmermænd, ere inddeelte i 4 Divisioner; og, bestaaer hver Division af 10 Kompagnier.

Stadens Torve og offentlige Pladse ere fiorten, nemlig: 1) Amagerport; 2) Fisketorvet ved Gammelstrand; 3) Gammeltorv; 4) Nyetorv; 5) Graabrødretorv eller Uhlfeldsplads; 6) Halmtorvet paa Vestervoldgade ved Vesterport; 7) Skidentorvet, som og kaldes Frideriksborgtorv; 8) Kultorvet eller Brændetorvet; 9) Kongens Nyetorv, gemeenlig Hallandsaas kaldet; 10) Kristianshavntorv; 11) Frideriksstadtorv; 12) Vandkonsten; 13) Slotspladsen; og 14) Grønland. Stadens Porte ere fire, nemlig: Østerport ved Grønland, nye bygt Aar 1708; 2) Vesterport, for Enden af Frideriksberggaden, bygt A. 1668; 3) Nørreport, lige ud for Skidentorvet, bygt Aar 1671; og 4) Amagerport eller Kristianshavnsport, opført Aar 1724..

Da Staden ofte er udvidet, saa at dens Grund og Stækning er langt større end i forrige Tider; saa pleier man at inddele Staden 1) i det ældre Kiøbenhavn, som skilles ved Gothersgade fra den øvrige Deel; 2) i det nye Kiøbenhavn, hvorunder henhører Frideriksstad, der er opbyggt paa den fordum værende Amalienborgplads; og 3) Kristianshavn, som forenes og sammenbindes med Kiøbenhavn ved to Broer, nemlig Knippelsbroe ved Enden af Nyeboørs, og Langebroe ved Blaataarn. Man vil nu nøiere beskrive Staden efter de forommeldte Qvarterer, hvori. Staden er inddeelt; og derfor nu begynde med

1. Det gamle Kiøbenhavn, som indbefatter

I. Nørre-Qvarteer.

Nørre-Qvarteer, (hvis Borgerkompagnies Fahne har denne Devise: Forvar hvad du har) ligger til vor Fruekirke. I dette Qvarteer ligger:

1. **St. Petri tyske Kirke**, beliggende paa Hjørnet af Nørregade og St. Pedersstræde. Denne Kirke har i de allerældste Tider været en Landsbykirke for Bønderne i Serretslev, førend samme Landsbye blev afbrudt og dens Jorder indtagne til Stadens Grund. Derefter er denne Kirke bleven gjort større Tid efter anden, og af Kong Kristian den Fierde Aar 1618 gjort til en Sognekirke for den tyske Menighed. Kirken er temmelig stor, har et smukt Alter og et skønt Taarn, hvis Spir blev opsat Aar 1756. Ved Kirken ere to Liig-Kapeller, hvori sees endeel smukke Epitaphier, ligeledes en Fattigskole for 50 Børn; ligesaa et Pleiehuus, kaldet St. Petri Hospital, hvori underholdes 16 Almissemønder, som ugentlig nyde hver 2 Mark.

2) **Bispegaarden**, beliggende paa Hjørnet af Nørregade og Studiestræde. Denne Gaard har i fordom Tid været Stadens Raadhuus; men Aar 1512 anordnede Kong Hans denne Gaard til et Lektorium eller Auditorium for Akademiet, hvilket vedvarede indtil Reformationen; da samme Gaard blev givet til en Bisperesidenz for Biskopperne i Siællands Stift.

3) **Walkendorfs Kollegium**, beliggende i Studiistræde, er stiftet Aar 1595 af Rigets Rentemester Kristoffer Walkendorf for 16 Studentere, som her nyde i 5 Aar fri Værelser og 38 Rdlr. aarlig Stipendium, hver for sig. Den ældste Kollegiant er Inspektør. Dette Kollegium blev staaende i Ildebranden, og har et talrigt Bibliothek, samt et Auditorium, indrettet i en Bygning for sig selv inde i Gaarden, saa og en smuk Hauge til Kollegianternes Fornøielse.

4) **Budolphi Kloster eller Hospital**, stiftet Aar 1735 og forbedret Aar 1743, hvori 7 Enker nyde til deres Underholdning ugentlig 3 Mark.

Det er endnu at merke, at paa Nørregade ligger 28 Bryggergaarde, to Sukker-Raffinaderier. Paa Vestergade ligger 5 Giæstgivergaarde, nemlig Prinzen, Skibet, Rosen, Viinkanden og de tre Hiorter,

II. Vester-Qvarteer.

Vester-Qvarteer ligger ogsaa til vor Fruekirke; dette Qvarteers Borgerkompagnies Fahne fører denne Devise: Ringe Magt ei foragt. I dette Qvarteer ligger:

- 1) **Vandkonsten**, en stor Plads, som er dette Qvarteers Borgeres Samlingsplads.
- 2) **Det grevelige Holstein-Lethrabortiske Hotel**, beliggende i Stormgaden, er et meget smukt Palais med et prægtigt Portal af Marmor.
- 3) **Det harboiske Fruekloster**, beliggende i samme Gade, er stiftet af Frue Geheimeraadinde Harboe Aar 1741 for 13 Enkefruer, som nyde aarlig hver 160 Rigsdaler.
- 4) **Det kongelige Palais**, beliggende i Kalleboderne paa Hiørnet af Vigantsgade, eller ny Vestergade; er bygt Aar 1743 af Kong Kristian den Siette til et Palais for Kronprinzen.
- 5) **Det grevelige Knuttiske Hotel**, beliggende i Kalleboderne eller ved Kallebodkanal imellem Vigants- og Prinzengade, er en meget prægtig Bygning.
- 6) **Blaataarn** er et Arresthuus for Arrestantere paa Kiøbenhavns Amt.
- 7) **Artillerieskolen** for Artillerie-Officerer.
- 8) **Det kongelige Bryggerhuus**, hvor alt Øl til Kongens Orlogsflode brygges, er anlagt her Aar 1769, at det ikke for Fare Skyld skulle være for nær ved de kongelige Slotsbygninger, hvor det før laae, men afbrændte.
- 9) **Store Vartou** er et anseeligt Hospital, beliggende i Farvegaden paa Hiørnet ved Volden og gaaer ud til Vandkonsten. Det kaldes ogsaa Helliggeistes Hospital, fordi det allerførst af Kong Kristian den Første var anlagt ved Helliggeistes Kirke Aar 1474. Det har været nogle Gange flyttet fra et Sted til et andet uden Østerport, men Aar 1666 blev det anlagt paa dette Sted, og Aar 1725 blev denne nu værende Bygning, opført og Kirken indrettet midt i Bygningen: Men Aar 1755 blev en ganske ny Kirke opbyggt ved Siden af Hospitalet ud til Vandkonsten. Udi dette Hospital underholdes henimod 400 fattige gamle Mennesker af Borgerstanden, som nyde hver 3 Mark ugentlig og. fri Værelse. Hospitalet har sin Præst og Forstander.

10) **Slutteriet** eller Stadens Arresthuus, beliggende paa Hiørnet af Slutnergaden, er en stor Bygning, og har sin egen Præst og en liden Kirke.

11) **Vaysenhuset**, beliggende paa Nytorv; er stiftet Aar 1727 af Kong Friderik den Fierde for fattige fader- og moderløse Børn. Midt i denne store Bygning er en liden smuk Kirke, hvortil Hovedindgangen er fra Torvet. Paa den nordre Side af Kirken er et stort Apothek, og paa den søndre Side en Boghandling; saa ogsaa et Bogtrykkerie i Kælderetagen. Her har General-Kirke-Inspektionskollegium, saa og Missionskollegium, deres visse Værelser at forsamles udi.

12) **Raadstuen** er beliggende imellem Ny- og Gammeltorv. Her har Magistraten sin Forsamlingsstue; her er og Raadstuearkiv; i Kielderen forvares Arrestanter. Oven over er Borgerskabets Nattevagtstue. Udi anden Etage er de 32 Mænds Forsamlingsstue ud til Gammeltorv; men Politiekammeret og Stadens Brand-Asseuranskontoir er ud til Nytorv.

III. Klædeboe-Quarteer.

Klædeboe-Quarteer hører ogsaa til vor Frue Kirkesogn; dette Quarteers Borgerkompagnies Fahne har denne Devise: Troe og Mistroe. Her ligger:

1) **Universitætet**, eller i daglig Tale Studiigaarden, beliggende paa Hiørnet af store Kannikestræde og Nørregade. Dette Universitæt er stiftet Aar 1478 af Kong Kristian den Første, og har 27 Professorer, og 12 Professor-Residenzer. Studiigaarden er her anlagt efter Reformationen, og bestaaer af fire Længder, nemlig a) Konsistorium, en lav ældgammel Bygning, som i fordum Tid har været de katholske Bispers Residenz. Paa Konsistorium holdes offentlige Examina. b) Auditorium, hvor Professorerne holde deres offentlige Lektier, saa og Disputatser og Promotioner. Denne Længde er ziret med et Spir, hvori hænger en Klokke, hvormed ringes til Lektier, c) Kommunitætet eller Klosteret, hvor 180 Studentere fra Klokken 10 til 11 Formiddag disputere ved 12 Borde, og nyde hver 4 Mark ugentlig. Hvert Bord har sin Dekanus, men ved det øverste Bord præsiderer Provsten paa Klosteret. 6) Oekonomiehuus, hvor Oekonomus, som forestaaer Kommunitætets Landgods, boer; bag ved Studiigaarden er den botaniske Hauge.

2) **Vor Fruekirke**, hvis Mægtige Taarn vender ud til Nørregade. Denne Kirke er den fornemste Kirke i Staden, hvor alle Biskopper i Danmark, Norge og Island, samt Præsterne i Siællands Stift ordineres. Kirken er 140 Alen lang og 48 Alen bred, og har endeel Epitaphier i Bagkoret, saa og to meget prægtige nye opsatte Marmorepitaphier over Gyldenløve og Adeler; foruden adskillige andre. Taarnet er overmaade smukt, er 380 Fod høit, med et Sangværk. Kirken har en dansk Skole, stiftet Aar 1707, hvori 150 Dreng og Piger nyde fri Underviisning, saa og Klæder og Brød.

3) **vor Frue latinske Skole**, beliggende i Skindergaden og, vender ud til Frue Kirkegaard. Den er allerførst opbyggt Aar 1548, siden bygt større Aar 1591, blev afbrændt Aar 1728, men siden smuk opbyggt. Til Skolen er en Rektor, en Konrektor og 5 Hørere.

4) **Borkens Kollegium**, stiftet Aar 1689 af Doktor Medicinæ Ole Borck, hvorudi 16 Studentere nyde fri Værelser og 60 Rigsdaler aarlig i 5 Aar. Til Stiftelsen er i tredie Etage et Auditorium og et Bibliothek, ligeledes og en liden Hauge, og i Gaarden et chymisk Laboratorium.

5) **Ælersens Kollegium**, stiftet Aar 1691 af Etatsraad Ælers, hvor 16 Studentere nyde fri Værelser og 40 Rdlr. hver aarlig i 5 Aar. Til Stiftelsen er i tredie Etage et Auditorium og et Bibliothek, ligeledes og en smuk Hauge, og i Gaarden et Laboratorium.

6) **Regenzen eller Collegium Regium**, stiftet af Kong Kristian den Fierde Aar 1623 til Bolig for 100 Studentere, hvilke bortbære alle Liig i Staden, undtagen dem af Krigsstanden og Laugene, hvorfor enhver Student af disse, som bærer Liget, faaer Betalning efter vedkommendes Stand. Ved Regenzen er en liden Kirke, hvor nu holdes Disputatser og Bedetimer Morgen og Aften. Provsten paa Klosteret og paa Regenzen haver her sine fri Værelser.

IV. Friemans-Quarteer.

Friemans-Quarteer, hvis Borgerkompagnies Fahne har til Devise: Flyv varlig. Her ligger:

1) **Helliggeistes Kirke**, beliggende i Vimmelskafteet, er ei udvortes anseelig, men indvendig meget smuk og lys, har et prægtigt Alter af norsk Marmor, saa og

et Liigkapel med Epitaphier. I Kirkegaards Murene er ud til lille Helliggeiststrædet 26 murede Lærretsboder. Kirken har en Fattigskole, stiftet Aar 1702, hvori 120 Børn af begge Kiøn nyde fri Underviisning, saa og Klæder.

2) **Bryggernes Laugshuus**, en stor Bygning, paa Hiørnet af Klosterstræde og Skindergaden; her holdes ugentlig Koncert af det musikalske Sælskab.

3) **Det kongelige Collegium Anatomico-Chirurgicum**, stiftet af Kong Kristian den Siette Aar 1736, holdes paa store Kiøbmagergade, hvor der visse Timer holdes Forelæsninger over Anatomien og Chirurgen, og haver et meget skiønt Anatomiekammer og Bibliothek til Tieneste for Studiosis Chirurgiæ.

4) **Den kongelige Marskalksgaard**, beliggende paa Hiørnet af store Kiøbmagergade og store Helliggeiststræde.

V. Snarens Qvarteer.

Snarens Qvarteer, hvis Borgerkompagnies Fahne fører denne Devise: bryder du, stikker du. Her ligger.

1) **Assistenshuset**, beliggende paa Hiørnet af Snaregaden og gammel Strands Kanal. Dette Huus er anlagt Aar 1699, at fattige Folk kan faae smaa Pengesummer til Laans paa Pant mod en billig Rente. Det tilhører Qvæsthuset.

2) **Veierhuset**, beliggende ved Gammelstrand Kanal, tilhører Magistraten, tillige med Dragerbroen, og en stor Krahn til Skibsankeres Prøvning.

VI. Strand-Qvarteer.

Strand-Qvarteer, hvis Borgerkompagnies Fahne fører denne Devise: For Fred og Frelse. Her ligger:

1) **Løveapotheket**, paa Hiørnet af Hydskenstrædet og Vimmelskaftet.

2) **Det petersenske Jomfrukloster**, stiftet af Klædekræmmer Albert Petersen den 10 December 1765, for 20 gamle Jomfruer, som ere Præste- og Kiøbmændsdøttre over 35 Aar, hvoraf enhver nyder aarlig 150 Rixdaler og smukke Værelser.

3) **Svaneapotheket** er det ældste Apothek i Staden, beliggende paa Hiørnet af Amagertorv og Høibrostræde.

Til Strand, Qvarteer henhører ogsaa:

4) **Børsen**, en gammel gothisk, men anseelig fristaaende, Bygning, 200 Alen lang, er bygt af Kong Kristian den Fierde og fuldført Aar 1646. Udi de under Børsen numererede høie Kieldere, der ere lige med Gaden, sælges Hør, Jern, Fisk, Salt, af Hørkræmmere. Børsen i sig selv er allene forrest indrettet til Kiøbmændenes Forsamlingsplads i Børstiden hver Dag fra Klokken 12 til 1, samt til Mægler- og Asseuranzkontoirer. Siden er Kræmmerboder langs ned af begge Sider eller Giennemgange, og for Enden en Plads for Snedkerne, at sælge alle Slags Meubler. I den nederste Ende er Aar 1736 oprettet Kontoir for den kongelige Banque paa den ene Side, og det almindelige Magazin for alle Slags indenlandske fabrikerede Vahre paa den anden Side.

5) **Nybørs** kaldes den Rad eller Række af Huse, som begynde ved Enden af Børsen, og strakte sig lige tæt til Knippels Broe. Alle disse Kiøbmandshuse ligge imellem Kanalerne, og have deres Baghuse, som ere Pakhuse, vendende ud til Slotsholms Kanal, hvor de med største Beqvemmelighed kan udskibe og indskibe alle Slags Vahre, da Skibene legges tæt an til Bolværket.

6) **Bagbørsen** kaldes den Gade af Gaarde, som ligge fra Posthuset langs med Slotsholms Kanal. Disse Gaarde have anseelige Pakhuse, som vende ud til den Deel af Havnen, som er imellem Knippelsbroe og Langebroe.

7) **Det grevelige Lerkiske Hotel.**

8) **Slotsholm**, en Bygning beliggende tvært for Enden af Slotsholms Kanal. Her holdes 1. det kongelige Maleværks Kontoir, og 2. den kongelige Skræder-Sahl i den anden Etage.

9) **Posthuset.** Denne Gaard er indeelt a) i Posthuset, hvortil den indvendige i Gaarden værende Sidebygning er indrettet; her holdes dansk Postkontoir for den hamborger ridende og agende Post. Det norske Postkontoir. Det lollandske agende Postkontoir. Samt General-Postamtet med dertil hørende Post-Betienteres Kontoirer. Og b) i Generalitæts og Kommissariats-Kollegium, tilligemed dets tilhørende Kontoirer, som holdes i Hovedbygningen ud til Gaden.

10) **Kanzeliet**, en stor Hjørnebygning, bestaaende af tre Etager. I den nederste Etage er alle de kongelige Kollegiers Arkiver. I den anden Etage er det danske og tydske Kanzelies Departements med deres Kontoirer. Den hele øverste Etage bestaaer af lutter Kontoirer for de ved Rentekammeret værende kongelige Betientere. Denne store Bygning er ved en Løngang sammenføiet med Kristiansborgs Slot.

11) **Den kongelige Proviandgaard**, beliggende bag ved Kanzeliet; den er opbyggt af Kong Kristian den Fierde. Paa de lange prægtige Lofter giemmes en utrolig Mængde af Rug, Byg, Havre og Erter. Og i Kielderne forvares alle Slags Feedevahre af Kiød, Flæsk etc., som bruges til den kongelige Orlogsflodes Proviand. Kongens Matroser faae her deres Maanedskost. Her bages ogsaa Komisbrød til Soldatesqven, Ved Proviandgaarden er en Kanal, hvor Proviandskibe ligge at losse.

12) **Det kongelige Konst-kammer** er en høi, lang og anseelig stor Bygning, beliggende næst ved Proviandgaarden imellem begge Løngangsbygningerne. Denne Bygning bestaaer af tre Etager. Den underste Ætage, som er horisomal med Jorden, er opfyldt med Mængde af Kanoner, Lavetter, Geværer og Kugler, Landetaten tilhørende. I den anden Ætage er det kongelige Bibliothek, som er anlagt af Kong Friderik den Tredie. Bibliothekssahlen er 110 Alen lang, omgiven paa Siderne med fristaaende korinthiske Piller, paa hvis Kapitæler hviler et Gallerie, hvor oven paa ere Qvarter og Oktaver, da nedentil staaer Folianter, og udgjør hundrede tusinde Bind. Over Bibliotheket i den tredie Etage er det kongelige Konst- og Naturaliekammer, stiftet under Kong Kristian den Fierde, men fornemmelig forøget under Kong Friderik den Tredie. Det bestaaer af 5 Kammere eller store Sahle foruden Indgangen eller det saa kaldte Perspektivkammer, nemlig: 1. Naturaliekammeret. 2. Artificielkammeret. 3. Den indianske Sahl. 4. Antiquitætsahlen. 5. Heltekammeret. Oven over Konst-kammeret staaer Modeller af Maskiner og Slotte.

13) **Det kongelige Tøihuus**, beliggende ved Siden af forommeldte Bygning; her giemmes en overmaade stor Mængde Kanoner, Mørsere, Geværer, Kugler, Sabler og andre Krigsredskaber i den beste Stand og Orden. Ved Tøihuset er en Krahn, ved hvis Hielp man kan bringe det sværeste Skiøts om Bord i

Pramme, at bortføres. Over Indgangsporten til Tøihnusgaarden staaer disse Ord: Tempore Pacis de Bello cogitaffe neminen poenituit; coa?ii Belli jufta eaufa. Det er: Aldrig har nogen fortrydt at tænke paa Krig midt i Fredstider; man har billig Aarsag til Krig, naar man bliver nødt dertil.

14) **De kongelige Staldbetienteres Vaaninger**, tilligemed Staldmestergaarden, og den kongelige Smeddie, beliggende ved Siden, af Tøihuset, langs ned til Kallebod Kanal og omkring Hiørnet.

15) **Det kongelige Bryggerhuus**, anlagt af Kong Kristian den Fierde; men da det ved Ildsvaade A. 1767 blev ødelagt, blev det anlagt ved Blaataarn paa den anden Side af Kallebod Kanal.

16) **Den kongelige Vedhauge**, hvor Hofholdningens Brænde ligger i Forraad.

17) **Det kongelige Residensslot Kristiansborg**, bygt af Kong Kristian den Siette, er belagt med Quadersteen, og udgjør en Fiirkant, der indslutter den indvendige Slotsgaard. Længden af Hovedfløien er 367 Fod, Sidefløien 398 Fod, og Slottets Høide er 114 Fod. Den fornemste Indgang eller Indkiørsel er fra Vigantsgade over den med hugne Steen paa begge Sider belagde prægtige Slotsbroe, som er tillukt med en stor Jernport imellem to Pavillons af Quaderstene. Fra disse Pavillons paa begge Sider rundt omkring den store Ridebane gaaer Buegange, hvilende paa Piller, som indslutte de kongelige Hestestalde og Ridehuset. Slottets Hovedtrapper ere af Marmor, beklædde paa Siderne med Marmor, og gibside under Loftet. Slottet har, foruden Kielderetagen, som er anseelig høi, tre store og tre smaa eller halve Etager eller Mezanniner. **Slotskirken** er i den Sidebygning, der vender ud til Gammelstrands Kanal, og er meget prægtig; thi Gulvet og Væggene ere belagte med Marmor. Paa Siderne ere 24 fritstaaende høie Støtter af Marmor, hvilende to og to tillige paa høie Postamenter af norsk Marmor, og zirede med forgyldte Kapitæler. Alteret er af Marmor, Lige over Alteret er den ziirlige stærk forgyldte Prædikestoel; oven, over er Orgelværket. Lige over for ere de kongelige Stole. Denne Sidebygning er sammenføiet med Slottet ved en Løngang.

VII. Rosenborg - Qvarteer.

Rosenborg-Qvarteer, hvis Borgerkompagnies Fahne fører denne Devise: Trætte ødelægger. Her ligger:

1) **St. Trinitatis, eller Runde-Kirke**, saaledes kaldet af sit Taarns kunstige Bygning. Denne Kirke, hvortil Grundvolden var lagt under Kong Kristian den Fierde, blev fuldfærdiget af Kong Friderik den Tredie; den aftbrændte i den store Ildebrand, men er igien opbyggt meget høi og lys. Oven over Kirken er Universitætets Bibliothek, hvortil Indgangen er fra Taarnet. Dette Bibliothek staaer daglig aabent fra Klokken 8 til 10 Formiddag, og fra Klokken 2 til 4 Eftermiddag. Ved denne Kirke er det runde astronomiske Taarn 111 Fod høit, og indvendig med en muret bred Sneglegang, hvor man gaaer op til, det kongelige astronomiske Observatorium, som er allerøverst.

2) **Den Reformeerte Kirke**, beliggende i Gothersgaden, er bygt Aar 1688 af Dronning Charlotta Amalia, Kong Kristian den Femtes Gemahlinde, og efter Ildebranden opbygget Aar 1731, har et lidet Spiir, samt en indhegnet Kirkegaard.

VIII. Kiøbmager-Qvarteer.

Kiøbmager-Qvarteer, hvis Borgerkompagnies Fahne fører denne Divise: Hold Vagt, Tiden agt. Her ligger:

1) Den **kongelige Hof- og Stadsrets** Gaard, hvor samme Ret med sine Vidnekammere holdes, beliggende paa Østergade.

2) **Salomons Apothek**, sammesteds.

3) **Hamborger-Siæleboder**, eller Poul Fechtels Hospital, beliggende i Myntergaden, stiftet A. 1570 af Kongens Myntmester Poul Fechtel for 14 Fattige, som her nyde frie Værelser og Ildebrand, samt hver ugenlig 24 Skilling.

IX. Øster-Qvarteer.

Øster-Qvarteer, hvis Borgerkompagnies Fahne fører denne Devise: Væрге byder Fred. Her ligger:

1) **St. Nikolai Kirke**, beliggende i lille Kongensgade, er næst efter vor Frue Kirke den største og anseeligste Kirke, blev fuldkommen sat i Stand A. 1517, og er den første Kirke, som den Lutherske Religion er prædikeret i. Kirkens store Spiir, som hviler paa fire forgyldte Kugler, er nye opbyggt A. 1666.

2) **Holmens Kirke**, eller Bremmerholms Kirke, er bygt af Kong Kristian den Fierde A. 1619, er en Korskirke, og har et smukt Begravelses Kapel langs med Kanalen.

3) **Admiralitetet og General-Kommissariatet**, er en stor anseelig Bygning, beliggende næst ved Holmens Kirke, opført A. 1704 af Kong Friderik den Fierde. I denne Bygning holdes Admiralitæts og General-Kommissariats Kollegium, tilligemed de dertil henhørende Betienteres Kontoirer. Igiennem Porten paa denne store Bygning falder Indgangen ind til Gammelholm eller Bremmerholm.

4) **Gammelholm**, som ogsaa kaldes med sit gamle Navn Bremmerholm, er en af Naturen dannet Øe, hvor fordem de bremiske Kiøbmænd opholdt sig med deres Vahre, er nu indrettet til den kongelige Flodes Magazin af Tov-, Blok- og Jernværk, som bruges til den kongelige Flodes Udrustning. Her findes et meget langt og stort Magazinhuus, langs med Kanalen beliggende, ziret i Midten med et ziirligt Pavillon og Spiir; et Tiæremagazin; et Magazin for Pomper, og alt hvad til Kiølhalning bruges; en Bygning til Værksteder for Seilmagere, Kompasmagere, Bødkere, Billedhuggere; en Ankersmiddie. Reberbanens Huus er 1100 Fod lang, tilligemed Takkelloftet til Takkelagen for Floden. En stor Bygning, hvor den ældste Eqvipagemester boer, og endeel Kontoirer for Holmens Regnskabs Betientere holdes, Ligeledes en Bygning for Holmene Chef. Adskillige Skibsværfter til at bygge Orlogsskibe, Gallejer, Pramme, Barkasser, Chalouper, og en Masteplads.

5) **Kristiansholm**, en Øe, i fordem Tid kaldet Mosmandsplads, beliggende for Enden af Kristianshavn, som i Kong Kristian den Siettes Tid blev indrettet til et Søarsenal, hvor Flodens Kanoner og Kugler ligge i beste Orden,

samt Flodens Master, Raaer, Mærker i lange Huse. Ligeledes det store Søm-
Tøihuus, hvor i den nederste Etage forvares alle Lavetter til Kanonerne og i den
øverste alle Geværer, Sabler, Pistoler, som bruges til Sømandskabet paa
Floden. Den kongelige Orlogsflode ligger imellem Kristiansholm og

6) **Nyholm**, som ligger ved Toldboden. Her er det rette Skibsbyggerværft eller
Bygningsplads for de kongelige Orlogsskibe og Fregatter; ligeledes store og
kostbare Magazinhuse, en stor muret Skibskrahn; en ziirlig Hovedvagt med et
lidet Spiir, fra hvis Overdeel udstikkes det store Skibsflag.

Det nyere Kiøbenhavn.

Det nyere Kiøbenhavn bestaaer af to Qvarterer, nemlig:

X. St. Annæ Øster-Qvarter.

St. Annæ Øster-Qvarter, hvis Borgerkompagnies (kaldet St. Annæ
Kompagnie) Fahne fører denne Devise: Ære kommer af Værge. Her ligger:

1) **Charlotttborg**, beliggende paa Kongens Nyetorv, er bygt Aar 1672, har sit
Navn af Kong Kristian den Femtes Gemahlinde Dronning Charlotta Amalia, som
der havde sit Enkesæde. Nu holdes her det kongelige Maler-, Bildhugger- og
Bygnings-Akademie, som er stiftet af Kong Friderik den Femte.

2) **Kongens Mynt**, ligger yderst ved Enden af de Huse, som ligge langs med
Nyhavns Kanal paa Slotssiden.

3) **Nyhavns Kanal**, er gravet Aar 1611 og kan rumme 3 til 400 Fahrtøier, som
ligge her og sælge Brande, Muursteen,

4) **Giethuset**, næst ved Charlottenborg, Hvor tilforn Kanoner og Klokker støbtes.

5) **Komoediehuset**, beliggende næst ved Giethuset, er nye bygt Aar 1748 af
Kong Friderik den Femte, men udvidet Aar 1774 og giort rummeligere.

6) **Hovedvagten**, beliggende paa Kongens Nytorv.

7) **Garnisons Kirke** eller den Herre Zebaoths Kirke, bygt A. 1704 for Stadens Garnison. Her prædikes vevselvis dansk og tydsk. Taarnet har ikkun en liden Kuppel.

8) **Maltnøllen** eller Kruses Mølle, hvor alt Malt af Bryggerne males.

9) **Søe-Qvæsthuset**, stiftet A. 1683 af Kong Kristian den Femte, med en liden Kirkestue. Her underholdes et stort Antal af Søe-Etatens Fattige, som daglig plukker Værk af kasserede Ankertouge til at digte Skibe med.

10) Det Aar 1775 nyoprettede **grønlandske Kompagnies Skibsbyggerplads**, beliggende langs med Toldbodveien fra Qvæsthuset af og ud ad til Toldboden, paa det Sted, hvor forðum de gamle Tømmerpladse har været. Al denne Plads er paa begge Ender aflukt og indhegnet med en Brandmur ud til Gaden, men indvendig sees anlagde en Mængde Skibsbyggervæfter, hvor Kompagniets adskillige Skibe til Hvalfiskefangsten bygges.

11) **Toldboden**, ved Indgangen af Havnen, hvor alle Skibene fortolde deres Ladninger, førend de inklades af Bommen.

12) **Søekadet-Akademiet**, hvor 50 Søekadetter nyder frie Underviisning i alle for en Søeofficier fornødne Videnskaber.

13) **Kristians Pleiehuus**, beliggende i store Kongensgade, er anlagt af Kong Friderik den Femte, men fuldført af Kong Kristian den Syvende, til et Krigshospital, med en liden Kirke, hvortil er en egen Præst. Udi samme bleve underholdte 213 gamle Soldater, og 172 fattige Soldaterbørn oplærte i Kristendom og Krigsøvelser, samt holdte til nyttige Haandgierninger. Men sidst i Aaret 1775 blev dette Krigshospital og dets Skole forflyttet til Kaserne i den derudi til samme giorte Indretning. Ved denne Krigs-Pleieanstalt er drevet en meget anseelig Lerredsfabrik, hvorved er forfærdiget en betydelig Mængde fine og grove Lerreder og Dreielser, som aarligen forøges og begierligen opkøbes.

14) **Frideriksstad** kaldes al den Strækning, som før er kaldet Amalienborgs-plads, som er 700 Alen i Breden og 1300 Alen i Længden. Denne Plads blev af Kong Friderik den Femte inddeelt i Gader og Pladser, og afmaalt til at bygge Huse paa A. 1749. Nu findes her de skønneste Bygninger opførte efter nyeste Bygningskunst, saa og et stort Torv, kaldet Frideriksstads

Torv, som er indesluttet af fire særdeles prægtige store Pallaier, af hvilket det ene Pallais nu er indrettet til Landkadetternes Akademie, hvor et vist Antal Landkadetter daglig nyde fri Underviisning i alle for en Landofficeer fornødne Videnskaber. Midt paa Torvet staaer Kong Friderik den, Femtes Statue equestre paa et Piedestal, bekostet af det asiatische Kompagnie.

15) **Det almindelige Hospital**, en meget anseelig Bygning med Kirke, og sin egen Præst, indrettet til 700 Fattige, hvilke i December 1775 bleve forflyttede til de forhen værende kongelige Kaserne, hvor det almindelige Hospital igien blev indrettet, da dets forrige ommeldte Bygning og Plads blev overdraget til det grønlandske Hvalfiske Handelsvæsen.

16) **Frideriks-Hospital**, stiftet af Kong Friderik den Femte, hvor 182 Syge forsørges med Medikamenter, og pleies til at faae deres Helbred igien. Stiftelsen har sin egen Læge, Chirurgus, Præst og Kirkesahl, saa og Apothek. Ved dette Hospital er et frie **Jordemoderhuus**, stiftet Aar 1752 af Dronning Lovise.

17) **Frideriksstads Kirke**, en efter Tegning overmaade prægtig Kirke, begyndt af Kong Friderik den Femte Aar 1749, men endnu ei fuldført.

XI. St. Annæ Vester-Qvarteer.

St. Annæ Vester-Qvarteer, hvilket med St. Annæ Øster-Qvarteer udgiør eet Borgerkompagnie, som kaldes St. Annæ Kompagnie. Her ligger:

1) **Rosenborg Slot** med sin prægtige Hauge. Slottet er bygt Aar 1604 af Kong Kristian den Fierde; er prydet med tre Taarne og omgivet med Volde og Graver. Her forvares de kongelige Insignier, som formedelst deres Juveler ere uskatteerlige, og bruges til Kongernes Kroning. Haugen er 925 Alen lang og 600 Alen breed, har et stort Orangeriehuus, og mange prægtige Statuer findes i Haugen, tilligemed Vandspring.

2) **Abelkathrines Boder**, er et Hospital, stiftet Aar 1670, hvor 23 Quindespersoner nyder hver ugentlig en Rigsdaler, og har sine Værelser for sig selv; her er en liden Kirke.

3) **De kongelige Kaserer**, bygte af Kong Friderik den Femte og Kristian den Syvende til to Regimenter Soldaters Indquartering med alle deres Over- og Under-Officerer. I samme vare det danske og norske Livregiment indquarterede, indtil de 1775 ved Mikelsdag rykkede ud derfra og bleve indquarterede i Byen: hvorefter det almindelige Hospital og Krigshospitalet derudi igien bleve indrettede.

4) **Guldhuset**, opbyggt Aar 1668, er et kongeligt Fabrikhuus, hvor alt det Klæde forfærdiges, som bruges til Land- og Sø-Etatens Mundering.

5) **Stokhuset** er et Arresthuus for Slaver og Malefikantere af Land-Etaten. Her holdes Inquisitionokommissionen over bortstiaalne Sager. Her er en Kirke.

6) **Nyboder** er en Samling af mange Gader, bebygte med lige høie Huse af een Etage for 4000 Matroser; anlagt af Kong Kristian den Fierde. Men i Kong Friderik den Femtes og Kong Kristian den Syvendes Tid ere nogle nye Længder af to Etagers Høide opførte. Alle disse Bygninger staae under en Inspektors Opsyn. Udi Nyboder er en Vagt, bestaaende af Matroser. Ved Vagthuset er en Klokke, hvormed daglig ringes Morgen og Middag et heelt Qvarter, for at give tilkiende, naar Matroserne skal gaae paa deres Arbeide enten paa Gammel- eller Nyholm.

Endnu er at merke, at Beboerne paa Nørre- og Østerbroe, samt Blegedammene, henhøre til Trinitatis Sogn i Kiøbenhavn.

Paa **Nørrebroe** er merkværdig: den saa kaldede Blaagaard med sin anseelige Hauge; der har en Leyer nyligen anlagt en Kattunfabrik; og store Ravensborg, hvortil er et stort Gærtnerie. Desuden ligger uden for Nørreport: de nye Assistenz-Kirkegaarde, og Jødernes Kirkegaard; ligesom uden for Østerport: Matrosernes Kirkegaard paa venstre, og Soldaternes, samt det almindelige Hospitals Kirkegaard paa høire Hannd.

Paa **Østerbroe** er den Kattunfabrik, som først blev anlagt af sal. Etatsraad Holmsted paa Bellevue, men siden hertil forflyttet, og i de sidste femten Aar har tilhørt de Herrer Iselin og Interessentere. Den er af alle Fabriker den anseeligste og betydeligste i Landet, og drives uden noget Forskud ved egne

Midler. Denne Fabrikes Magazin er paa Kiøbmagergade hos Hr. Tuttein, skraaes for Silkegaden.

En anden **Kattunfabrik**, kaldet den Jænerske, drives paa den 8de Blegedam. Stadens Magistrat har ogsaa paa Blegedammene ladet opføre en smuk Skolebygning, med Værelser for en Skoleholder, til de Unges Underviisning uden for disse Porte.

Liimfabriken ligger og uden for Østerport, og har sit Oplag hos Hr. Peter Søegaard paa Kultorvet, der først har anlagt samme.

Uden for Østerbroe er ligeledes en stor Have og Gærtnerie, som forhen tilhørte Hs. Excell. Greve Ahlefeldt.

Længer ude er det bekjendte **Kalkbrænderie**, som kan forsyne ikke allene Kiøbenhavn og Siælland med Kalk, men endog have Forraad til Udførsel deraf til Provindserne, og hvortil Kalkstenen føres fra adskillige Kalksteensbrud med smaa Fartøier. Dybet der uden for er saaledes, at Skibe med Sikkerhed kunne der ankre, for at inlade Kalken.

XII. Kristianshavns Qvarteer.

Kristianshavns Ovarkeer indbefatter den Stad Kristianshavn, som er anlagt af Kong Kristian den Fierde paa Amager, og skilles fra Kiøbenhavn ved det Revier, som Knippelsbroe er lagt over. Dets Borgerkompagnies Fahne har denne Devise: Til fælles Kragt, bestandig Magt. Her ligger:

- 1) **Det chinesiske og ostindiske Kompagnies Gaard** med dets prægtige Magazin og Skibsbyggerplads.
- 2) **Den kongelige Dokke**, opbyggt Aar 1735 og fuldført Aar 1739, hvori de kongelige Orlogsskibe repareres. Ved Dokken er en Pavillon for det kongelige Herskab, at staae for at see, naar Skibe gaae ind og ud af Dokken.
- 3) **Den kongelige Grynmølle** beliggende næst ved Dokken paa Skandsen.
- 4) **Frideriks tyske Kirke**, byggt af Kong Friderik den Femte, har et smukt Taarn med et skiønt Spiir. Ved Kirken er en Skole for 150 fattige Børn,

hvoraf 52 af de allerfattigste spises hver Skoledag til Middag, og faae desuden en liden Hielp til Klæder, Bøger og deslige.

5) **Det vestindiske Kompagnies Skibsværfts Plads**, hvor Skibe bygges.

6) **Det Weverske Skibsbyggerværft.**

7) **Det Østenske Skibsbyggerværft.**

8) **Vor Frelseres Kirke**, opbyggt Aar 1694, har et meget konstigt Taarn, hvis Spiir er opført Aar 1749 med en Snegeltrappe, hvorpaa man udvendig kan gaae op lige til det øverste, hvor vor Frelseres Billede sees forgyldt allerøverst staaende. Taarnet er 144 Alen høit.

9) **Det kongelige Opfostringshuus**, stiftet af Kong Friderik den Femte Aar 1753, hvor 230 Drengbørn nyde fri Underviisning, Kost, Klæder.

10) **Børnehuset**, nye opbyggt Aar 1739, hvor Lemmerne maae spinde Uld til Guldhuusfabriken, og raspe Farvetræe. Huset har sin egen Kirke og Præst; og til Opsigt over Indretningerne og Arbeidet er en Kasserer og tvende Fabrikmestere.

11) **Det Appelbyiske Skibsbyggerværft og Reberbane.**

12) **Det kongelige Laboratorium for Søe- og Land-Artilleriet.**

13) **Det Langiske Salpeterværk.**

14) **Det Lorkiske Opfostringshuus** for 120 Pigebørn, stiftet ved lutter adelige Damers aarlige Gaver Aar 1755, under Pastor Lorks Opsyn. Enhver af Stiftelsens Velgiørerinder gjør et aarligt Tilskud af 30 Rdlr. for hvert Barn, hvilke opdrages derudi, indtil de har været til Konfirmation.

15) **Bjørnsholm** er en opfyldt stor Plads i Søen, som ved en liden Broe hænger sammen med Kristianshavn. Denne store Holm er ved Tidens Længde, da den ved den indtagne flade Strandgrunds Opfyldelse er voxen til en anseelig Strækning og Størrelse, indeelt i adskillige Eiendoms Pladser, nemlig: a) Vildersplads med sine store Pakhuse og Kiøhalingspladser; b) Skibs- og Prambyggerplads; c) Handelskompagniets Skibsværfts Plads; d) Grønlandske Kompagnies Plads med sit Trankaagerie.

16) Endeel **Sukkerraffinaderier**, hvoriblant det Schimmelmanske er det anseeligste og betydeligste. Paa Kristianshavn findes ellers nogle Sæbesyderier, Tobaksfabriker, og en Tobakspibefabrik, Tøimanufaktur, Tapetserie-, Voxdugs- og Rønrøgsfabrik, Tobaksmagazin.

Den hærskende Religion i Kiøbenhavn er, ligesom overalt i Danmark, den Evangelisk-Lutherske. De Reformeerte have og deres egen Kirke, som meldt er; men de Katholske holde deres Gudstieneste i de fremmede katholske Ministres Huse. Jøderne have og deres Synagoger. Kong Friderik den Tredie har givet Borgerne Aar 1658 adelig Ære og Friheder, og bekræftet samme Aar 1661. Baade af Naturen og ved Konsten er Staden befæstet; den har udstaaet tre Beleiringer, nemlig under Kong Friderik den Første, Kong Kristian den Tredie og Kong Friderik den Fierde; endskiønt Stadens nu værende Fæstningsværker ere langt vigtigere og af betydeligere Strækning end i forrige Tider. Kastellet eller Citadellet Friderikshavn er anlagt Aar 1663 imellem Havnen og Østerport, og for Garnisonen, som ligger der, er sammesteds en liden Kirke, som kaldes Frederikshavns Slotskirke. Stadens fortræffelige Havne dannes af Naturen ved Kallebod-Strand eller Revier, som løber ind imellem Amager og Siælland.

Hvad Stadens Historie angaaer, da var den i det ellefte hundrede Aar endnu ikkun et ringe Fiskerleie, og blev denne liden Flek Aar 1254 gjort til en Stad. Indtil Aar 1443 var Staden under de roskildske Biskoppers Herredom, men da blev den ved en Omtuskning gjort til en kongelig Stad, og fra den Tid af har Kongerne bestandig resideret der. Den fik da ogsaa i samme Aar sin Stadsret, hvorpaa fulgte en ny Aar 1581. Den blev Aar 1360 og 1372 indtagen af de vendiske Hansestæder og udplyndret, saa og Aar 1306, 1428, 1523, 1535, 1658 og 1659 haardt beleiret. Aar 1546, 71, 83, 1601, 1629, 1637, 1659 og 1711 blev den hiemsøgt med Pest. Aar 1626 bleve Stadens Grændser overmaade meget udvidede. Aar 1700 blev Staden til Søes af de tre forenede svenske, engelske og hollandske Floder bombarderet. Aar 1728 afbrændte den største Deel af Staden, men er nu siden bleven langt herligere og prægtigere opbyggt igien. Fuldstændigere Efterretning om alle Ting hver især kan efterlæses i det Foregaaende.

Kilde: Nicolay Jonge,

Kongeriget Danmarks chorografiske Beskrivelse.

Kiøbenhavn 1777

Johan Rudolph Thieles Bogtrykkerie og paa hans Forlag, boende i store Helliggieststrædet No. 150